

על השמירה ושומרים

ארוחות רציונליות כארוחותיהן של החולבות בלילה. על זה מעיד, עד היום, מעמדן הגופני... את, את, את — שלווים היו או הימים, שקטים ועטופי דממה, הלילה. והשומר יכול היה להתמסר בכל חום נפשו למה שרצה ולמי שרצה. עכשיו השתנו הזמנים. במקום שומר אחד שומרים ארבעה. אין שומעים עוד בלילות את קריאת הזרז לבהמות: „דיו, דיו, דיו!“ וצליפת השוט אינה מנסרת עוד בחלל האר ויר, כי את החלב מוביל האוטו. החולבות ברפת שקועות בבדידותן ושעמומן. אין שיחות, אין רומנים. אפילו פלירט קל שבקל אינו בנמצא. ומתוך שהשומר רים הם בבחינת רואים ואינם נראים — נדבקת הלשון לחיך מרוב שתיקה...

כל זה אמור, כמובן, לגבי הוותיקים, שחלק מהם לבוש מדי צבא. לגבי אלה, אף בטקטור לא תניע את לשונם, שישוחחו שיחה קלה עם רפתנית בזמן השמירה. אפילו לחזור ולהעיר רפתנית בפעם השניה לא יעירו. לא כן החלוצים, מחדש באו. עם נפלא הוא. מוצא פי הרפתנית — אירים ותומים לגבם. אשרינו שרוב השומרים חלוצים הם!

הנה צביה, למשל, שומרת חדשה וחלוצה במקצועה שטרם חדרה לפרובלמות השמירה וגודל אחריותה. לבה לב אשה מלא רחמים לחולבות המסכנות שמדי לילה בלילה עליהן לערוך „תקון חצות“. וכשבאה להעיר הרי היא דופקת בדלת לאט ובזהירות. טיק, טיק, טיק, „רבקה“ — נעות שפתיה וקולה לא ישמע. וכמובן שרבקה אינה שומעת. ושמחה צביה שלא הצליחה להעיר אף חולבת... ואף ש„הצליחה“ זו מחייבת אותה ללכת בפעם שניה, שלישית ולפעמים גם רביעית, בכל זאת היא הולכת. כי סוף סוף מהו תפקידו של השומר בלילות? להתהלך! והיא מקיימת את התפקיד באמונה...

בכלל, הרגשת הרפתניות טובה יותר אם השומר חלוץ. אותו אפשר לבקש שיעזור בקשירת הפרות, להעביר כד מרפת לרפת וכדומה. וכוה הוא אליהו, חלוץ שטרם עמד על חומרתה של השמירה. הוא מופיע ברפת מיד עם בואי, עיניו צוחקות, פיו מחייך ומוכן למלא את כל משאלותי. עד חצי המלכות. לקשור פרות, ללכת להעיר, לשוחח ולבדח. לכול מוכן הוא. מובן שאני בחושי הדק הרגשתי שהוא הנהו

זמן רב קשה היה לי לקבוע לאיזה סוג ענפים שייכת השמירה — לענפי הבית או החוץ. אולם כניסת בחורות לענף זה, הוציאה אותי מכלל ספק שיש לשייך כה לענפי הבית. ואם כך — הגיעה השעה שנייחד גם לענף זה מעט שימת לב. על המטבח, הטיפול והמכבסה שרו כבר המשוררים, פייטו הפייטנים, וחרזו החרוזנים, חיברו המנונים וכתבו השקפות, ואילו על שמירה ושומרים אף אחד בחרט לא חרט ובעט לא שרט... ואני, כאדם ששיח לו עם שומרים, אמרתי ראויים הם אלה לאי אלה שרטוטי עפרון.

את, את, את — חלפו עברו הימים הטובים של שלום ושלווה בהם היו הלילות עטופי דממה ונטולי פחד והשומר היחיד היה כמושל בכיפה בממשלת החושך, ותוך שלווה נפשית נתון היה, ראשו ורובו, בעבודה. רבים היו התפקידים שהוטלו על השומר לפנים! אורחים להשכיב, חלב לצמח לרכבת להוביל, אוכל לשדה להכין ולמיניקות כוס חלב למיטותיהן להגיש, ולסוף את החולבות להעיר. ומשקמו הן — התחילה פרשה חדשה! מי גבר לא יחטוף שיחה קלה, או כבדה, עם רפתנית צעירה? (או צעירות היו עדיין). היו גם זריזים כאלה שהספיקו אפילו רומן שלם לנהל... בין שיחה לשיחה היה השומר מסונן את החלב לתוך הכדים, קושרם ומדביק תוויות. אחרי כך: מרתית חלב לילדי „הסוכה“, מעיר נוסעים לרכבת, מרתית חלב לילדי „הסוכה“, מעיר נוסעים לרכבת, מרתית את המיחם ההיסטורי, ואחרון אחרון חביב — מכין אוכל לחולבות. עבודה זו האחרונה היתה גולת הכותרת של כל עבודות הלילה והשומרים השקיעו בה את כל מרצם וכשרונם. בישלו תפוחי-אדמה, טיגנו כרובית, ליבבו לביבות ויש וצרפו צרופים לפי תורת ההזנה... מי מאתנו אינה זוכרת את לביבותי של שמריהו? ק"ן טעמים להן, כמו המן במדבר, להבדיל. וחביתותיו של פיין — מי ימלא את טיב טעמן? הלחם המטוגן של מרדכי, חייכם, שטרם פג טעמו.

השומרים הצעירים, כלומר החלוצים שעוד טרם התמחו בעשית חביתות — שקדו בהכנת „עינים“, ולא „עינים“ סתם אלא בתוספת פלפל, פיח ואפר. ועל „עינים“ אלו שר משוררנו ז. שניאור: „עין שחורה היתה זו, פיח ואפר בה התנגשו“... שומר שומר וידיעותיו, שומר שומר הבנתו. ובכלל לא היו עוד

חוש שמיעתה של כל רפתנית.

רבקה — שמיעתה חדה בלילה ורפה ביום. אבל היא לקויה בשגעון החפזון. תמיד נדמה לה שלא תספיק. כל השעונים מפגרים, איפוא, וכל השומרים לקויים באידיוק! מדי לילה בלילה מתקימות אותן השאלות ותשובות: העירות בשתים או בשתים פחות חמש דקות?... עד שמסכימים לאחת וחצי — ומניחים דעת שני הצדדים...

עכשיו כמה פרטים על שומר הרוצה בעילום שם. כל הלילה לש שומר זה את הבין הגדול, שבין העמדה הרפת, מתוך עגמה ונטול מחשבה. אולם משה נדלק החשמל ברפת הוא מקיץ כאילו לחיים. באותו רגע הוא מופיע בפתח כשבת-שחוק מתחטאת על שפתיו, נוטל שרפרף ומתישב לעומתו, וכל שהטרידו במשך הלילה פורץ כורס מים חוצה.

הנה מטרידה אותו השאלה: הנותנת מבכירה חלב כדי שתמליט או היא ממליטה כדי שתתן חלב? הסברתי לו כמובן הסברה מדעית שזוהו חוק פיזיולוגי וביאולוגי שמבכירה מוכרחה לתמליט קודם ואז היא הופכת לפרת חלב; לא החלב מופיע כגורם להמלטה, אלא ההיפך. אורו עיניו. למחרת בעיה אחרת: האין אפשרות שהפרות תחלבנה מעצמן? הנה ראה שאצל פרה אחת נטף החלב מהפטמות. ואם כך — הן אפשר יהיה לקיים רפת ללא רפתניות כמעט... אחרי זמן מה ענין חדש. אם הד"ר שפירא מוריע לפרות באופן מלאכותי, מה צורך יש לנו בפרים?... הסברותי הפכוני בעיניו לאליל המדע ממש.

וכמה מסור היה שומר זה! פעם ראה שפרת מצ" ליפה בי בזנבה. קפץ והציע לי את שרותו בהחזקת הונב. סרובי והסברותי לא הועילו. הוא בשלו. בדחילו ורחימו מלא את תפקיד ההחזקה. לא הביט לצדדין, כאילו דבר שבקדושה בידו... באחד הלילות פנה אלי בבקשה שאתן לו פרה לחליבה. וכי יודע הנך לה- לוב?" שאלתי בתמיהה "הלמדת בהכשרה?" "לא, לא. אבל הרבה פעמים התבוננתי איך את חולבת". הצטחקתי, מעין "ותצחק שרה בקרבה", ואמרתי לו שבראיה בעלמא אין קונים את מלאכת החליבה. הפעם לא נתקבלו דברי על דעתו ומבלי להגיד דבר או חצי דבר, פנה אל פרה אחת, ודוקא יבשה, עמד מאחוריה והתחיל חולבה... ועל תוצאות חליבה זו מוטב ולא אספר.

י"א באדר ב' תרצ"ח.

רבקה לים

חלוץ ממש ואפשר להנות ממצב זה. לכן ספרתי לו. כאילו דרך אגב, שלפנים נהגו השומרים לסנן את החלב אל תוך הכדים. ודי לחכימא ברמיזא — הוא סינן את החלב! אבל על הרומנים שהתנהלו בין השומרים והחולבות העלמתי ממנו. פחדתי שמא יסכים גם לזה וגילי הן אינו מרשה לי כבר מעשים מעין אלה... רומן לא נהלנו אבל מעורתו המסורה נהנית. וחשבתי: טוב חיל פשוט מכל אנשי המדים גם יחד. אך אין כלל בלי יוצא מהכלל. הנה אריה מהנוער העובד. לכאורה חלוץ אבל מעשהו מעשה ותיק. לרפת, חוץ מלילות גשם, כמעט ואינו נכנס. וגם אז — מלה אין להוציא מפיו! בכל זאת דנתיו לכף זכות. מסכן, אמרתי, ודאי עייף הוא מרוב האספות השכיחות המתקיימות אצלם כל ערב. ובדממת הלילה מחפש הוא מנוחה קצת ומרגוע. לכן לא פניתי אליו — ינוח משיחות לפחות בשבועים ימי שמירה. וקורה פעמים שעד שמספיקים לקשור קשרים ולהתידד במק- צת וכבר חלופי גברא — השבועים עברו ושוב שומר חדש. אולם גם בזה יש מן החיוב: אם נודמן לך שומר פגע רע, אחת ושתים והשבועים חלפו ו- "ברוך שפטרני!"

בחלופים אלה בשמירה יש קושי מסוים כי בכל פעם יש ללמד את השומרים החדשים את תורת תעור רת החולבות... ותורה היא זאת! לא הרי רפתנית זו כהרי זו. ואותה דפיקה בדלת הכשרה לגבי אחת — פסולה לגבי השניה. גם התכסיסים שונים. שרה/קה, למשל, שינה קלה לה ונרדמת שוב תוך כדי אמירת: "כן, כן". ובבוא השומר בפעם השניה הרי הוא מתיחס באי-אמון ל"כן, כן" שלה. נכנס פנימה ומדליק את החשמל. אך לא תמיד האור מפריע לה. אדרבה. החלומות היפים ביותר נרקמים אצלה לאור החשמל... לגבי עליזה, למשל, יש לאחוז באמצעי יותר פשוט. אחרי התעורה הראשונה היא נרדמת מיד שנית, לכן יש לחכות רגע, לדפוק ולומר: "עליזה זו הפעם הש- ניה". "פעם שניה", זוהי סיסמת קסם המקפיצה אותה מהמיטה, כאילו יצקו מים צוננים תחתה... נחמה, רוצה, למשל, שהדפיקה בדלת תהיה לפי אוקטבה נמוכה שלא תעורר חלילה את שרה/לי. לעומתה חוש השמיעה של גיסייה זקוק לאוקטבה גבוהה, שלא כל שומר יודע לכוונה. היא על כן נרדמת שוב בבטחון גמור שעוד טרם העירוה. והבל שלא כל שומר נהן בחוש מוסיקלי כזה שידע לכוון את הדפיקה לפי